



i mladih, primjerice u hrvatskoj moderni.

Tema žrtvovanja jedinca prerasla je, naposljetku, u temu o očevima i sinovima, da bi baš u ruskoj literaturi (Turgenjev, Dostojevski) zasjela u svojevrsnoj plakatskoj formi. Poslušnost ili samosvojnost, pokornost ili slobodoumnost, tradicija ili nesigurnost potrage. Pravo na život izjednačeno je s pravom na vlastit način postojanja. A poslušnost Bogu prevedena je u sporazumijevanje oca i sina, postajući sinovskom dužnosti, kojoj zahvaljuje svoje postojanje.

U korijenu naznačenoga Abrahama je spremnost da ubije vlastito dijete. Ona se pojavljuje u sve tri vodeće "mediteranske" religije: u hebrejskoj, kršćanskoj i muslimanskoj. A Franić Tomić i Novak razmatraju je u svakoj, jednako upućeno i iščitano.

"I u Kuranu je mit o Abrahamu predočen sa značajnim odklonom od biblijskog predloška, i to u odlomku koji spominje kako se Alahu odani Ibrahim zavjetovao da će mu žrtvovati sina ako mu ovaj osigura potomstvo", pišu autori. Na koncu je Ibrahimova zamišljena žrtva "bila otkupljena ovničem".

"U znak sjećanja na Ismailovo (i Izakovo) spašenje i zamjenu njegove žrtve ovnom muslimani slave Kurban-bajram."

"U židovskim minijaturama sredstvo kojim Abraham kani ubiti vlastitog sina varira od bođeža (u starijim varijacijama ove teme) pa sve do mača pod utjecajem kršćanske ikonografije koja je temeljena na tekstu Vulgate." Među najstarijim prikazima u hebrejskim izvorima, autori su pronašli aškenaski iluminirani rukopis, koji se čuva u Izraelskom muzeju u Jeruzalemu (Hagada pticoglavih). Datiran oko 1300., rukopis je razotkrio Bezalel Narkiss tek 1946.

Usput, pred spomenutim Izraelskim muzejom nalazi se skulptura Henryja Moorea, a kroz njene "ruppe" puca pogled na Jeruzalem. To su vidici koje su otvorili Viktoria Franić Tomić i Novak. 5

naš, ne opravda djelima, kad na žrtvenik prinese Izaka, sina svoga?"

Ishod je poznat: andeo je zaustavio Abrahamovu ruku sa sječivom, bilo ono nož ili što drugo, i spasio mu prvorođenca. A znanstvenici Viktoria Franić Tomić i Slobodan Prosperov Novak, koji je ujedno i povjesničar hrvatske književnosti i esejist, postali su književni, mitološki i ikonološki detektivi da bi ovu često obrađivanu biblijsku temu doveli u red. Posezali su u likovnu umjetnost i u književnost, globalnu i našu lokalnu.

Naposljetku, uspjeli su dovršiti "prvu komparativnu studiju koja u obradi teme Abrahamove žrtve integrira sve poznate hrvatske književne adaptacije i njezine odjeke u svjetskom kontekstu". Njenu kičmu iznašli su u brojnim prikazivačkim vidovima, ali nadasve u hrvatskim piscima, koji su je u renesansi preokrenuli, dajući novi smisao njenim ranijim, srednjovjekovnim obradama.

Ono što je bila očinska odluka o bespomoćnoj žrtvi, ili andeoski dodir, pa mnogo stoljeća kasnije sukob oca i "razmetnog" sina, s vremenom je postalo sukobom starog i mladog muža. I najposlije starih



VIKTORIA FRANIĆ TOMIĆ - SLOBODAN PROSPEROV NOVAK:
Abrahamova žrtva
Matica hrvatska, Zagreb 2015.

prije Krista; Biblija ga naziva "ocem Izraela". Njegov dugoželjeni sin, sa suprugom Sarom, zvao se Izak. U biblijskim pričama ponajčešće je u prvom planu otac, Abraham, pa i u priči o Izakovu žrtvovanju (Postanak 22, 1.14), premda se Izak smatra djetetom obećanja i našim praocem (Novi zavjet, Rimljanima 9, 7-10).

Novi zavjet kaže (Hebrejima, 11): "Vjerom Abraham, kušan, prikaza Izaka. Jedinca prikaže on koji je primio obećanje, kome bi rečeno: Po Izaku će ti se nazivati potomstvo! - uvjeren da Bog može i od mrtvih uskrisiti. Zato ga i u predsluci ponovno zadobi". Ili još izravnije (Jakovljeva poslanica): "Hoćeš li spoznati šuplja glavo da je vjera bez djela jalova? Zar se Abraham, otac

Knjiga u devet poglavlja prati osnovnu temu od Vetranovića, preko Divkovića i Barakovića, do Prousta i Kafke

ESEJISTIKA Studija na temu Abrahamove žrtve

Književni, mitski i religijski detektivi

PIŠE
ŽELJKO IVANJEK



Pjesnici se diče pjesmama, da smo s njima u vrhu Europe. Esejisti slično govore za sebe. Ali kad iz šutnje dođe "polivalentna", vrijedna knjiga eseja na jednu temu, kao što je "Abrahamova žrtva" Franić Tomić i Novaka, onda u šutnji i prođe.

Podnaslovljena "Abraham i Izak u hrvatskoj književnosti i njihove europske inačice", knjiga u devet poglavlja prati osnovnu temu od Vetranovića, preko Divkovića i Barakovića, do Prousta i Kafke, odnosno Bakmaza. Rese je reprodukcije remek-djela na istu temu: Ghibertija, Donatella, Caravaggia, Benkovića i drugih.

Razumije se, Abraham je prvi od tri patrijarha, a njegova povijest zabilježena je u Postanku Staroga zavjeta (11,27-25,10). "Ozbiljni razlozi" govore da je živio u XIV. st.